

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 7

Augusti 1992

Margareta Strömstedt

fick ensam berätta om hur TV-filmerna om Elin kom till på 70-talet--eftersom Solveig Ternström fått förhinder. Men alla vi nästan 200 personer som kommit till Bergs bygdegård fick helt klart för oss att det var Solveigs stora intresse för Elin Wagners liv och författarskap som så småningom också tän-
de Margareta.

Idag har Margareta svårt att förstå att hon själv med sin småländska bakgrund starkt präglad av bondkvinnors kraft och beslutsamhet hade kunnat undgå att dras in i Elin Wagners värld. Hon hade ju till och med som 11-åring sett henne då hon kommit på besök till lekkamraten Carl-Olofs mamma. Men under Margaretas uppväxt och skolgång vid Katedralskolan i Växjö hade Elin Wagners namn och böcker helt kommit i bakgrunden för de stora manliga gestalterna med Tegnér i spetsen. Idag inser hon att hennes egen utveckling mot ett självständigt författarskap skulle ha gått mycket snabbare om hon som flicka fått hjälp att hitta fram till Elins böcker. Och Carl-Olof som satt bland åhörarna nickade bekräftande och såg ut som om även han ångrade att han på den tiden inte intresserade sig mer för sin mammas väninnor.

Hur kom det sig att Elin Wägner var så bortglömd under 50- och 60-talen att ingen före Solveig och Margareta kommit på tanken att gå ut och dokumentera de minnen som fanns kvar efter hennes död? En stor del får nog tillskrivas den framstegs-optimism och utvecklingstro som efter kriget bredde ut sig över hela Europa. Inte ville någon då tänka på Elins varnande ord i Väckarklocka och Fred på jorden om att jorden ej låter sig ägas. "Om den missbrukas lider den och upphör att ge." Det var först med amerikanskan Rachel Carsons bok Tyst vår som debatten om miljöförstöring kom igång på

allvar. Margareta Strömstedt berättade att det av alla nymornade samhällsdebattörer bara var Vilhelm Moberg som den gången påpekade att detta och mycket mera hade Elin Wägner redan skrivit om tjugofem år tidigare.

Det småländska landskapets skönhet bredde ut sig i all sin skira ömtålighet när vi upprymda och inspirerade av Margaretas anförande travade ut ur bygdegården och i solskenet vandrade bort mot Lilla Björka och hembygdsgården. Nog skulle Elin ha varit nöjd med en sådan födelsedag så fylld av deltagarnas varma tankar och vänskapliga minnen och tacksamhet över att vi ännu en sommar får njuta av fredlig samvaro i en ren och vacker natur!

Årsmötet

som föregick Margaretas framträdande leddes av Brita Liljegren som vant ledde oss genom stadgeändringar och valprocedurer. Styrelsens förslag att ändra stadgarna så att styrelseledamöter skulle väljas på två år på ett sådant sätt att endast halva styrelsen kunde avgå vid samma tillfälle antogs av årsmötet utan diskussion. Således omvaldes för ett år framåt KF Bernander, Solveig Hammarbäck och Karin Sahlström. För nästa tvåårsperiod valdes Sven Andersson, Brita-Stina Jonsson, Lilian Karlsson och Margareta Petersson (nyvald). Ordförande skall även i fortsättningen väljas för ett år i taget och på denna post omvaldes Marianne Enge. Till ständig hedersledamot i styrelsen beslöt årsmötet att utse Flory Gate.

Till revisorer utsågs Marita Kjellson och Ansa Borck med Birgitta Staaf och Ingegerd Vejvi som suppleanter. Som valberedning till nästa årsmöte omvaldes Kerstin Axén och Kerstin Pharmansson. Frågan om årsavgiftens storlek för 1993 hänsköts till styrelsen att ta ställning till närmare årsskiftet. Dock bestämdes även i år att högre belopp än 100 kr inte får uttas.

Elin Wägner-sällskapet, Svanaholm, Skir, 355 90 VÄXJÖ
Postgiro 22 21 27-3

Bergsluft

Redaktion: Marianne Enge och Solveig Hammarbäck

Telefon 0470-75557, 75515

Årets Väckarklocka

Ett förslag om att föreningen skulle instifta ett pris att årligen dela ut till en person som arbetat i Elin Wägners anda diskuterades. En arbetsgrupp bestående av Marianne Enge, Eva Insulander och Jessica Sjögren fick i uppdrag att till nästa årsmöte dra upp riktlinjerna för utdelning av ett sådant pris. Hör av dig till någon i arbetsgruppen om du har idéer och synpunkter!

Föreningens medlemsblad

diskuterades också. Det rådde stor enighet om att medlemsbladet behövs (vilket även brev och telefonsamtal vittnar om) och att utgivningen med tre nummer om året är lagom. Redaktionen framförde att det var viktigt att fler medlemmar medverkade med notiser och artiklar. Från flera årsmötesdeltagare hördes en önskan om att datum för nästkommande manusstopp skall annonseras i Bergsluft. I fortsättningen kommer därför ett sådant datum att återfinnas i en särskild ruta på Bergslufts sista sida.

Uppsatser om Elin

vill vi gärna ta emot och införliva med våra samlingar. Under våren har vi mottagit två litteraturvetenskapliga B-uppsatser från Helena Bergman i Uppsala (Det "sjuka" och det "friska" i Elin Wägners roman Den namnlösa) och Rebecka Paulsson, Högskolan i Växjö (Väckarklocka). Vi tackar uppsatsförfattarna och uppmanar alla som i något sammanhang stöter på uppsatser (liksom förstås även tidningsartiklar) om Elin att se till att vi får en kopia. På så sätt kan vi hjälpas åt att hålla intresset för Elins verk levande och skapa möjligheter för intressant forskning i framtiden.

Höstens EW-seminarium

Med detta utskick följer program och anmälningsblankett till vårt seminarium som fått som tema "Elin Wägner omläst". Vi är glada över att ha kunnat anlita som föredragshållare Helena Forsås-Scott, Sarah Death och Karl Lindqvist - tre litteraturvetare som alldeles särskilt kommit att intressera sig för Elin Wägners romankonst. Vi hoppas på stor anslutning och uppmanar alla medlemmar att sprida informationen om seminariet till alla som kan tänkas vara intresserade. För lärare i svenska t ex bör det fungera som förstklassig (och billig!) fortbildning.

Även i Lund

firades Elins födelsedag. Här kommer en rapport från Brita Hamrin :

"Lördagen den 16 maj samlades vi i en förening "Vänskapens hus" här i Lund. Där finns stora hemlika lokaler med stort kök, sällskapsrum, verkstäder och någon mottagning var dag för personer av alla sorter som behöver hjälp av alla de slag. Ordförande eller direktör för detta synnerligen ideella företag är Ulla Säter, tidigare sekreterare i Fred och frihet. Hon inbjuder var lördagkväll till något möte och tyckte det var lämpligt att denna kväll tala om Elin Wägner.

Det blev ett samtal om Elin Wägner i dikt och verklighet där vi satt som i en panel Ulla, jag och Ruth Nilsson, som är fil doktor och f d lärare på en eller flera läroanstalter här i Lund. Ruth som är en lärd person började med att tala om Elins uppväxt- och hemförhållanden, dvs tiden fram till Pennskaftet. Det var en fin föreläsning där vart ord var skrivet och vi lyssnade utan att avbryta.

Jag talade om mitt första möte med Elin ca tio år före hennes död, om den studiecirkel i Jönköping som leddes av Elin. Där var Flory Gate med både som deltagare och som bilförare. Jag talade också om två böcker som jag har i starkt minne. Mitt anförande var i samtalsform och jag önskade bli avbruten med inlägg och frågor vilket jag också blev.

Så berättade jag om Elins 60-årsdag och gick så över att tala om Fogelstad som jag besökte både på den långa kursen och på midsommarmöten. Det var lätt att då komma in på Elins och Elisabeth Tamms bok Fred med jorden som jag fortfarande tycker är mycket märklig. Med tanke på att den kom så tidigt. Vidare kan man ju inte tala om Fogelstad utan att förmedla den otroliga beundran man alltid kommer att hänföras av när man minns Honorine Hermelin. Hur kunde hon hålla ihop denna brokiga skara med olika ålder och yrkestillhörighet?

Ruth talade sedan om Pennskaftet och avslutade med en föreläsning om Vinden vände bladen. Som ni förstår var våra inlägg av mycket olika karaktär men om man får tro de närvarande - endast 19 personer - kompletterade vi varandra på ett bra sätt och vi var alla glada över att få samlas för att fira hennes födelsedag just i den stad där hon föddes och där hon ligger begravd. Med många tankar på er alla som arbetar vidare med Elins idéer."

/Brita Hamrin

De litterära sällskapens dag

Den 31 maj samlades ett femtontal författarsällskap på Lilla Hornsberg i Stockholm. I alla upptänkliga vrår i Bellmans gamla krog fanns grupper av representanter för den egna favoriten. På små bord hade man dukat upp böcker, broschyrer, vykort, affischer eller vad man nu fått ihop. Elin representerades av Marianne Enge, Agneta Engman, Brita Lindvall och undertecknad.

Klockan elva satte programmet igång men en god stund innan strömmade det in besökare och så fortsatte dagen till omkring fyra. Cirka hälften av sällskapen producerade programpunkterna, dock inte Wagner, kanske nästa år? Men för den skull låg vi ingalunda på latsidan allra minst Marianne - hon sysslade än med lotteri, än med affischförsäljning bland publiken, för som hon säger "Man kan inte vänta på att bli uppjuden". Elin-anda, förstår sig.

En lustig episod kan nämnas som fingervisning hur svårt det kan vara att sprida någons idéer och förstås i det här fallet Elins. Som nämnts anordnades ett boklotteri. Visst var åtgången bra men Brita stödköpte några i alla fall. Vem vann? Någon militant person med läslust? Inte. Brita vann De fem pärlorna.

Annars tror jag att den här formen av sammankomster är ett ovanligt bra tillvägagångssätt i strävan att engagera människor i wagnerska tankebanor. Vid dagens slut hade ett otal besökt vårt bord. Många stannade en lång stund för upplysning och diskussion - både kvinnor och män.

/Jessica Sjögren

Från Värends-Blända till VAMP

är namnet på den utställning om kvinnor i Växjö som med anledning av stadens 650-årsjubileum arrangeras av kommunens jämställdhetskommitté. För säkerhets skull är det bäst att tala om att VAMP står för Växjös aktionsgrupp mot porr som under senare år gjort sig känd för sina idoga och fantasifulla kampåtgärder. Elin Wagner-sällskapet medverkar med en skärm som presenterar Elins liv under rubrikerna journalist, feminist, författare, Berg-bo och akademiledamot.

Utställningen som äger rum i Växjös nya konserthus öppnar lördag 1 augusti och fram till den 12 september kan den beses mellan 11 och 17 utom torsdagar då den håller öppet till 19 och lördagar då den stänger 14. Under utställningstiden kommer en hel del kvällsarrangemang att ordnas av olika föreningar och organisationer. Håll utkik i lokaltidningen!

"Jag håller inte med ...

Ingrid Meijing Bäckman om att det som har avslutits i Vallquists utgåva av Wagners och Fogelklous brevväxling 'nästan till hundra procent /är/ oväsentligheter' " skriver Helena Forsås-Scott apropå ett inlägg i Bergsluft nr 6. Hon fortsätter: "Vallquist har gått förbi en hel rad viktiga brev. Enligt min mening borde Wagners och Fogelklous revolutionära tankevärld (inklusive deras läsning), deras djupa vänskapsförhållande - som var förutsättningen för denna gemensamma värld - och Fogelklous inkännande reaktioner på Wagners romaner belysts mera konsekvent".

Helena hänvisar till sin recension av brevtgåvan i Kvinnovetenskaplig tidskrift 1989, nr 2 och ur denna saxar vi följande rader som kan förtydliga Helenas åsikter: "...Ilis och Elins utformning av sin revolutionära idévärld ter sig för mig som deras stora gemensamma insats, och det är synd att Vallquist inte har gjort mera för att belysa denna process och dess implikationer - genom att ta med ytterligare brev som kunde ha kastat ljus över tankegångar och aktiviteter, inklusive den läsning som spelade en så avgörande roll för dem båda. Det hade också varit mera rättvisande att trycka på denna ideologiska nyskapelse som sådan i stället för att, som Vallquist gör, svepa praktiskt taget hela Elins och Ilis 40-tal - med Lagerlöf-biografi och akademi-inval respektive hedersdoktorat och Arnoldbok - i en överväldigande känsla av misslyckande.

Det är också beklagligt att Vallquist inte har tagit med fler av de tidiga breven, där det vänskapsförhållande profileras som blir förutsättningen för idévärdens utveckling.... Med tanke på denna djupgående förståelse är det också olyckligt att Vallquist inte konsekvent har tagit med de brev där Fogelklou lägger fram sina reaktioner på Wagners romaner: Ilis brev om *Silverforsen* (1924) och *De fem pärlorna* (1927) hade varit värda att publiceras jämte de inkluderade breven om *Genomskådad* (1937), *Hemlighetsfull* (1938) och *Vinden vände bladen* (1947).

Vallquists utgåva gör inte anspråk på att vara textkritisk, men det förefaller en smula märkligt att hon inte lämnar några upplysningar alls om texterna och redigeringsproblemen. Således nämner hon inte att de brev hon tryckt av ingår i Kvinnovetenskapliga samlingarna på Göteborgs universitetsbibliotek i Emilia Fogelklous samling (A1) respektive Elin Wagners samling (A 48 a). Inte heller berör Vallquist de dateringsproblem som Wagners-breven ofta erbjuder: till skillnad från Fogelklou nöjde hon sig många gånger med att bara ange dag och månad, och många av hennes brev måste därför dateras på grundval av inre kriterier." (s 78-79)

"Elin Wägner och Alva Myrdal

En dialog om kvinnorna och samhället" är titeln på Margareta Lindholms nya bok som i särskild bilaga erbjuds EW-sällskapets medlemmar direkt från förlaget. Boken är en populariserad omarbeting av Margaretas avhandling som lades fram 1991 på Sociologiska institutionen i Göteborg. I Bergsluft nr 3 recenserade Marianne Enge avhandlingen och hon framhöll där att den vore lämplig för studiecirkel kring kvinnofrågor. Detta gäller i kanske ännu högre grad för den nya omarbetade versionen där innehållet, utvecklingen av det feministiska tänkandet i Sverige under 1900-talet, framstår på ett nästan pedagogiskt förtydligt sätt nu när teorierna och de akademiska resonemangen hålls i bakgrunden.

"Dialog" är nyckelordet i boken och genom att Elins och Alvas liv och verk ställs emot varandra och jämförs på olika sätt får läsaren klart för sig hur komplicerad verkligheten är och vilken kamp som måste föras för att kvinnorna någon gång ska kunna nå fram till sin rättmätiga jämställda plats i samhället. Att de själva gärna skulle ha fört en dialog med varandra framgår av några brev som utväxlades mellan dem där Alva öppnade dörren med en önskan om att de någon gång skulle få möjlighet att "sitta ned och verkligen diskutera de ting, där vi talar så olika men kanske inte tänker så olika". Elins svar visar att hon var helt införstådd med situationen: "Somliga som gillar oss båda har det som en kameleont på en skotsk pläd" men någon diskussion kom aldrig till stånd och Elins död några år senare satte definitivt punkt för ett möjligt idéutbyte. Kanske kan man säga att Margareta Lindholm i stället med sin bok har visat hur den dialogen skulle ha kunnat se ut.

Boken är klart och tydligt disponerad, vilket också underlättar ett arbete i studiecirkel. Först ges en allmän historisk översikt över kvinnofrågan i teorier och verklighet under den första delen av 1900-talet. Därefter presenteras Elin och Alva i var sitt kapitel med liv och verk där olikheterna preciseras i rubrikorden "hemmet och jorden" och "familjen och samhället" för Elins och Alvas resp visioner. Olikheterna sammanfattas i Elins hävdande av kvinnornas oberoende av det patriarkala systemet medan det för Alvas del var frågan om ett samarbete.

I slutkapitlet "Det kvinnliga samhället och den samhälleliga kvinnan" lyckas Margareta Lindholm på tio sidor sammanfatta dialogen mellan Elin Wägners och Alva Myrdals samhällsvisioner på ett sådant sätt att varje läsare känner att frågorna är högaktuella. Samma kamp mellan kravet på att samhället ska fungera effektivt och ekonomiskt och misstanken att tillräcklig hänsyn inte tagits till det svaga och oersättningsbara livet upplever vi när vi idag måste ta ställning till EG-frågan, arbetslösheten och miljöproblemen. Just genom sin saktighet och lågmäldhet gör Margareta Lindholms bok intryck. Elin Wägner och Alva Myrdal har var och en på sitt sätt haft en oerhörd betydelse för vår syn på det liv som är eftersträvanvärt för alla människor. Båda ville de se, säger Margareta Lindholm i sitt slutord, "en framtid där kvinnor hade ett avgörande inflytande i samhället och på samhällsutvecklingen. På den punkten har deras visioner det gemensamt, att ingen av dem har blivit verklighet. Vi lever fortfarande i ett samhälle där könenas jämbördiga villkor är en utopi. Det finns fortfarande all anledning att hysa oro över en samhällsutveckling, där kvinnors inflytande ännu inte har blivit en självklarhet."

/Solveig Hammarbäck

Tidskriften "Kulturrådet"

kommer i oktober ut med ett temanummer om litterära sällskap. Elin Wägner-sällskapet kommer där att tillsammans med några andra utvalda sällskap presenteras i en egen artikel. "Kulturrådet" finns att läsa på alla bibliotek och den kan också beställas från Statens Kulturråd, Box 7843, 103 98 Stockholm.

Nästa nummer av Bergsluft

kommer ut i månadsskiftet november-december.
Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp: 15 november